

Звісно ж, найголовніше – все те, заради чого цю програму і створювали – це культура. Наприклад, британський Ліверпуль [4] у 2008 році провів більш як 41 000 культурних заходів, в яких взяло участь 18 мільйонів людей.

Що стосується України, то Україна поки що не може брати участь у конкурсі на титул культурної столиці Європи. Економічні стратегії, які панують в містах, все ще не в змозі повною мірою залучити ідею вбудованої або внутрішньої культурної пропозиції, віддаючи перевагу усвідомленій потребі купувати або додавати культурну цінність, і цей підхід невід’ємно пов’язаний з проведенням у місті ECoC. Але на шляху до цієї участі у програмі ECoC створюються свої ініціативи, наприклад грантові програми від Українського культурного фонду, програма м. Дніпро «Культурна столиця», яка підтримує 29 мистецьких подій щорічно, які включають різні напрями, театральні, художні, архітектурні, музичні, літературні, тощо.

Європейський досвід та програма ECoC – можливість брати приклад та впливати на економіку України через культуру, розвиваючи не тільки якість простору міст, але й морально-етичні звички населення, цінність культурної спадщини, інтерес до культури в цілому.

Список використаної літератури

1. European capitals of culture. URL: <https://culture.ec.europa.eu/policies/culture-in-cities-and-regions/european-capitals-of-culture>
2. Evaluating three decades of ECoC programme: a difference-in-difference approach. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10824-016-9281-x>
3. Capitalise on the culture on offer in Marseille and Kosice. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20121213STO04624/capitalise-on-the-culture-on-offer-in-marseille-and-kosice>
4. Liverpool’s European capital of Culture Narrative: a selective heritage? URL: <https://cutt.ly/HKXuZ19>

Олена ЄГОРОВА

*к.і.н., доцент кафедри історії
та політичної теорії,
НТУ «Дніпровська Політехніка»*

ЕВОЛЮЦІЯ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ НАСТРОЇВ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Протягом доби незалежності Україна розвивається в умовах впливу європейської та російської цивілізаційних моделей. Їх зміст і співвідношення перебувають під постійною увагою суспільствознавців, які вивчають поміж іншим і ставлення громадськості до цих перспектив розвитку. Цікавим для дослідження є період з 2004 р. – відправної точки масштабних зіткнень у нашому політичному житті прозахідного й проросійського світоглядів – до сьогодення.

Історіографія проблеми еволюції громадської думки щодо вектору розвитку України представлена великою кількістю досліджень. Серед багатьох можна виділити праці, де наголошується питання цивілізаційного шляху країни [9; 12; 7; 10]. Змістовним для нашої теми є розділ про історичну пам’ять як чинник трансформації політичних інститутів, написаний у колективній монографії відомим дослідником етнічної історії В. А. Гриневичем [8]. Окреслена проблематика висвітлюється крізь призму методології цивілізаційного підходу в книзі професора В. Е. Гончаревського, де увага приділена систематизації провідних інтерпретацій соціокультурної ідентичності [2]. Автор говорить про цілий дослідницький напрям вивчення місця України у феномені Європейської цивілізації, що пов’язує зі зростанням популярності геополітичних студій в українській історіографії [2, с. 15]. В цілому згадані праці обмежуються більш ранніми історичними контекстами і тому не враховують останні реалії нашого життя.

Натомість рух громадської думки знаходить постійне висвітлення в діяльності соціологічних установ, що проводять опитування й узагальнюють матеріал у наукових працях

або звітах. Тому джерельною базою цієї статті послужать матеріали Фонду «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва», Центру Разумкова, Соціологічної групи «Рейтинг», а також круглого столу з серії «Дерусифікація, декомунізація та деколонізація у публічному просторі», проведеного 26 травня 2022 р. за сприяння Інституту Національної пам'яті [1; 3; 4; 5; 11]. Мета статті полягає в узагальненні основних моментів еволюції громадської думки щодо цивілізаційного розвитку України із залученням згаданих джерел.

Перше масштабне зіткнення світоглядних позицій щодо українського шляху відбулось під час Помаранчевої революції, яка уособила протистояння ідей демократії та авторитаризму. Вже тоді частина українського суспільства піддалася потужному впливу російських наративів про «нацизм» та «коричневу чуму», які відтоді застосовувалися до зорієнтованих на ідеї національної ідентичності та інтеграцію із Заходом українських політиків і громадських діячів. Разом з тим, системно нав'язувались розроблені ідеологами «руського мира» тези про єдиний народ, спільну історію і одвічну дружбу росіян і українців, що для значної кількості наших співгромадян стало підґрунтям формування бачення цих ідеологічних пріоритетів як незрівнянно кращих для України, ніж євроінтеграційних.

Подібні стереотипи на той час були міцно вкорінені у свідомості частини громадян. Так, згідно з соціологічним моніторингом українського суспільства, у 2004 р. на питання «Як Ви ставитесь до ідеї приєднання України до союзу Росії й Білорусі?» 62,8 % громадян відповіли «переважно позитивно». До ідеї вступу України до Європейського Союзу переважно позитивно поставились 47,9 % громадян [11].

Утім вже за президентства Віктора Ющенка у цивілізаційних настроях громадян розпочався певний зсув у бік ідеї зближення з Європейським Союзом. Так, порівняно з 2004 р., у 2006 р. істотно зросла кількість тих, хто «вважає демократію найбільш бажаним типом державного устрою для України (52 % у 2006 і 41 % у 2004 рр.)» [3]. У 2006 р. голова представництва Європейської Комісії в Україні Ієн Богул зазначив, що відстежуючи медіа-простір в Україні, з приводу громадської думки можна сказати, що у ЗМІ, в новинах, які стосуються зовнішньої політики України, Європейський Союз фігурує на першому місці» [6, с. 207].

На рубежі 2013 – 2014 рр. політична ситуація в Україні набула нового загострення. Під час Революції Гідності протилежні ідеї нашого цивілізаційного розвитку укріпилися кожен у своїй системі світоглядних координат. Чинником зміни поглядів стала російська агресія 2014 р.: анексія Криму та окупація частини території Донецької і Луганської областей. Наприкінці 2014 р. дослідження Фонду Ілька Кучеріва відтворюють вже якісно нове співвідношення в ставленні до домінуючих для нас моделей руху. Так, вже у грудні 2014 р. 57 % громадян обирали орієнтацію на вступ до ЄС і лише 16 % – на митний Союз. У грудні 2015 р. ці показники склали відповідно, 56 % і 13 % [1].

Надзвичайно важливою для нас подією стало закріплення в лютому 2019 р. в Конституції України курсу на вступ до ЄС та НАТО. Однак відсоток євроскептиків або тих, хто тяжів до насадженого Росією культу «руського мира», в українському суспільстві залишався високим.

24 лютого 2022 р. Росія розпочала повномасштабну війну проти України. Ця подія значно вплинула на адептів російського вектору розвитку. За результатами опитування Соціологічної групи «Рейтинг», «...відбулася «декомунізація» та «дерусифікація» суспільної думки» [4]. Відомий український історик Володимир Тилішак зазначив, що «російське вторгнення зневільовало дію російської пропаганди» [5]. Тож сьогодні українці найбільше об'єднані в своєму баченні історії, свого місця в світі та необхідного для нас європейського курсу розвитку.

Таким чином, протягом 2004 – 2022 рр. цивілізаційні настрої в українському суспільстві зазнали значних змін. Поступово і повільно відбувалась переорієнтація зі східного, російського, вектору на західний, проєвропейський, шлях розвитку. Важливу роль у цьому відігравали проголошені на державному рівні цінності демократії, свободи, національної

ідентичності. Зневільювання дії російської пропаганди найбільше відзначилось під час розв'язаної Росією в 2014 р. гібридної війни та повномасштабної війни 2022 р.

Список використаної літератури

1. 2015-й: політичні підсумки – думка населення. Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» та Київський міжнародний інститут соціології з 15 по 25 грудня 2015 р. URL: <https://dif.org.ua/article/2015-y-politichni-pidsumki-dumka-naselennya>
2. Гончаревський В. Цивілізаційний підхід до історії: сучасний український досвід (1991 – 2009). К.: Логос, 2011. 220 с.
3. Громадська думка населення України – червень 2006 р. Фонд «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва». Опитування. URL: <https://dif.org.ua/article/gromadska-dumka-naselennya-ukraini-cherven-2006-roku>
4. Десяте загальнонаціональне опитування: ідеологічні маркери війни (27 квітня 2022). URL: <https://cutt.ly/FKJGkDO>
5. Матеріали віртуального круглого столу з серії «Дерусифікація, декомунізація та деколонізація у публічному просторі», 26 травня 2022. URL: <https://uinp.gov.ua/>
6. Місце України в НАТО. К.: Центр «Демократичні ініціативи», 2006. 252 с.
7. Романюк О. І. Про цивілізаційний вибір розвитку України // Дриновський збірник / Дриновски сборник. – Харків, Софія: Вид-во Болгарської академії Наук «проф. Марин Дринов», 2016. Т.IX. С. 347–356.
8. Трансформація політичних інститутів України: проблеми теорії і практики / Авт. Колектив: М. І. Михальченко (керівник), та ін. К.: ІПЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2016. 440 с.
9. Україна: 30 років на європейському шляху / Ю.Якименко [та ін.]; Український центр економ. і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. К.: Заповіт, 2021. 392 с.
10. Українська культура в європейському контексті / Ю. П. Богуцький, В. П. Андрущенко, Ж. О. Безвершук та ін.; За ред. Ю. П. Богуцького. К.: Знання, 2007. 679 с.
11. Українське суспільство 1994 – 2004: соціологічний моніторинг / За ред. Н. Паніної. Київ: Заповіт, 2004. 64 с.
12. Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії : національна доповідь / ред. кол.: С. І. Пирожков, О. М. Майборода, Ю. Ж. Шайгородський та ін.; Інститут політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. К.: НАН України, 2016. 284 с.

Валентин ІВАНЕНКО

д.і.н., професор кафедри східноєвропейської історії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Віталій КРИВОШЕЇН

д.політ.н., завідувач кафедри соціології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ ЯК ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: КЕЙС УКРАЇНИ

Починаючи з 2007 р. євроінтеграційні процеси є визначальними у державному будівництві України – саме з цього часу, коли Європейський Союз й Україна ініціювали переговори щодо Угоди про асоціацію, наша країна встала на шлях повернення до європейської родини. І сьогодні, коли зі зброєю в руках український народ захищає свої засадничі цінності, свій цивілізаційний вибір, Україна очікує на статус кандидата в члени ЄС. Для України євроінтеграція – це не лише орієнтація на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку, яка передбачає модернізацію економіки, подолання